

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

چارچوب ملی ارایه خدمت در بیماری های مزمن تنفسی

(در راستای سند ملی پیشگیری و کنترل بیماری های غیرواگیر)

۱۳۹۸

عنوان و نام پدیدآور: چارچوب ملی ارایه خدمت در بیماری مزمن تنفسی (در راستای سند ملی پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیرواگیر) / پدیدآورندگان: مصطفی قانعی ... [و دیگران]؛ همکاران به ترتیب حروف الفبا: معصومه ارجمندپور ... [و دیگران]؛ [برای] کمیته ملی پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیرواگیر.

وضعیت ویراست: [ویراست ۲].

مشخصات نشر: کرج: انتشارات گارسه، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۹۱ ص: مصور (رنگی)، جدول (رنگی)؛ ۲۹×۲۲ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۱۲۵-۵-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: پدیدآورندگان: مصطفی قانعی، محمدرضا مسجدی، علیرضا شغلی، مهدی نجمی.

یادداشت: همکاران: معصومه ارجمندپور، افشین استوار، جعفر اصلانی، نیلوفر پیکری، ناهید جعفری، سهیلا خلیل‌زاده ...

موضوع: تنفس -- اندام‌ها -- بیماری‌ها -- پیشگیری

موضوع: Respiratory organs -- Diseases -- Prevention

موضوع: سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی.

موضوع: The Future Outlook of the I.R.Iran on: ۲۰۲۵

موضوع: بیماری‌های مزمن -- ایران -- پیشگیری

موضوع: Chronic diseases -- Iran -- Prevention

موضوع: بیماری‌های مزمن -- ایران -- عوامل -- مخاطره‌انگیز

موضوع: Chronic diseases -- Risk factors -- Iran

موضوع: سیاست پزشکی -- ایران

موضوع: Medical policy -- Iran

شناسه افزوده: قانعی، مصطفی، ۱۳۴۱ -

شناسه افزوده: ارجمندپور، معصومه

شناسه افزوده: ایران. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. کمیته ملی پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیرواگیر

رده بندی کنگره: RC۷۳۱

رده بندی دیویی: ۶۱۶/۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۷۵۵۱۲

پدید آورندگان: دکتر مصطفی قانعی، دکتر محمدرضا مسجدی، دکتر علیرضا شغلی، دکتر مهدی نجمی
همکاران به ترتیب حروف الفبا: معصومه ارجمندپور، دکتر افشین استوار، دکتر جعفر اصلانی، دکتر نیلوفر
پیکری، دکتر ناهید جعفری، دکتر سهیلا خلیل‌زاده، دکتر علیرضا رئیسی، دکتر منصور رجب‌زاد، دکتر علی اصغر
فرشاد، دکتر فاطمه قائمی، دکتر مصطفی معین، دکتر مسعود موحدی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۱۲۵-۵-۷

ناشر: گارسه

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۸

رئوس مطالب:

فصل اول: همه‌گیرشناسی بیماری‌های مزمن تنفسی و عوامل خطر ۲۳

تعریف ۲۴

عوامل خطر بیماری‌های مزمن تنفسی ۲۴

۱- عوامل دموگرافیک و فردی ۲۵

۲- مواجهات فضای بسته (درون اتاق) ۲۵

۳- مواجهات فضای باز (بیرون اتاق) ۲۵

اپیدمیولوژی در دنیا ۲۵

اپیدمیولوژی در منطقه ۲۶

اپیدمیولوژی در ایران ۲۶

تحلیل وضعیت موجود و بار بیماری (Burden) ۲۸

اقدامات انجام شده در راستای پیشگیری و کنترل بیماری‌های مزمن تنفسی در ایران ۲۹

برنامه راهبردی پیشگیری و کنترل بیماری‌های مزمن تنفسی ۲۹

عضویت در گروه گارد جهانی (GARD) ۳۲

قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات ۳۳

اقدامات در زمینه طب شغلی، معاینات کارگری و قوانین کار ۳۴

برنامه‌های مبارزه با آلودگی هوا و ارزیابی کیفیت هوا ۳۵

منابع: ۴۱

فصل دوم: اهداف، سیاست‌ها، راهبردها و اقدامات اساسی و اولویت‌دار برای پیشگیری

و کنترل بیماری‌های مزمن تنفسی ۴۵

چشم انداز بیماری‌های مزمن تنفسی در افق ایران ۱۴۰۴ ۴۶

هدف نهایی ۴۶

اهداف راهبردی ۴۶

هدف راهبردی یک: تقویت نظام مراقبت بیماری‌های مزمن تنفسی ۴۶

هدف راهبردی دو: کاهش مواجهه با عوامل خطر بیماری‌های مزمن تنفسی ۴۶

هدف راهبردی سه: افزایش پوشش همگانی و توان پرداخت هزینه‌های مراقبت‌های اضطراری و پایداری

مراقبت‌های نگهدارنده.....	۴۶
هدف راهبردی چهار: افزایش بهره‌مندی از فراورده‌های دارویی و تجهیزات استاندارد و فن‌آوری‌های نوین با رویکرد پیشگیرانه و واکنشی (تشخیص، درمان و مراقبت).....	۴۷
هدف راهبردی پنج: حاکمیت خوب، تولید و رهبری برنامه‌های پیشگیری و کنترل بیماری‌های مزمن تنفسی.....	۴۷
هدف راهبردی شش: ظرفیت‌سازی و بسیج منابع.....	۴۸
مداخلات کلیدی و اولویت‌دار.....	۴۸
آموزش.....	۴۸
خدمات پیشگیرانه.....	۴۹
خدمات درمانی.....	۵۱
خدمات نگهدارنده و بازتوانی.....	۵۱
پژوهش.....	۵۲
منابع و زیرساخت‌ها.....	۵۲
جدول شماره یک: اهداف راهبردی برنامه کنترل بیماری‌های مزمن تنفسی در جمهوری اسلامی ایران..	۵۳
جدول شماره دو: سیاست‌ها و اقدامات اساسی برنامه کنترل بیماری‌های مزمن تنفسی در جمهوری اسلامی ایران.....	۵۸

مقدمه و پیشگفتار

قرن بیست و یکم را می‌توان دوره گذر از بیماری‌های واگیر به بیماری‌های غیر واگیر به حساب آورد و این بیماری‌ها را چالش اصلی حوزه سلامت در این قرن برشمرد. پیشرفت علم و مبارزه با بیماری‌های واگیر باعث کاهش چشمگیر مرگ و میرهای ناشی از این بیماری‌ها گردید. اما متأسفانه بیماری‌های غیر واگیر روز به روز افزایش یافتند، بطوریکه بیماری‌های غیر واگیر عامل اصلی مرگ و میر در جهان من جمله در کشورهای با درآمد متوسط و کم بوده و عامل مرگ ۴۱ میلیون نفر از ۵۷ میلیون مرگ ثبت شده جهانی در سال ۲۰۱۶ می‌باشند که ۷۱٪ از کل مرگ‌ها در سطح جهان را شامل می‌شود. طبق آمار سازمان جهانی بهداشت پنج بیماری قلبی و عروقی ۴۴٪ (۱۷,۹ میلیون مرگ) - سرطان ۲۲٪ (۹ میلیون مرگ) - بیماری‌های مزمن تنفسی ۹٪ (۳,۸ میلیون مرگ) - دیابت ۳,۴٪ (۱,۴ میلیون مرگ) و بیماری‌های روانی به همراه پنج عامل خطر استعمال دخانیات - عدم تحرک فیزیکی - مصرف الکل - رژیم نامناسب غذایی و آلودگی هوا (۵*۵) به عنوان عوامل خطر اصلی بیماری‌های غیر واگیر، حدوداً ۶۶٪ مرگ و میرهای ناشی از بیماری‌های غیر واگیر را به خود اختصاص داده‌اند.

در ایران ۸۲٪ مرگ و میرهای ثبت شده بر اثر بیماری‌های غیر واگیر است که از این تعداد ۴۳٪ بیماری‌های قلب و عروق - ۱۶٪ انواع سرطان - ۴٪ بیماری‌های مزمن تنفسی و ۴٪ دیابت را شامل می‌شوند.

بیماری‌های مزمن تنفسی^۱ (CRDs) شامل آسم و COPD جز ۵ بیماری اصلی غیرواگیر بوده و سومین علت مرگ و میر در سطح جهانی است. بر اساس آمار سازمان جهانی بهداشت، نزدیک به ۳۳۴ میلیون نفر در جهان مبتلا به آسم می‌باشند و این بیماری شایعترین بیماری مزمن کودکان محسوب می‌شود. همچنین سالانه نزدیک ۴۰۰/۰۰۰ مرگ در اثر بیماری آسم رخ می‌دهد. در حال حاضر ۳۸۴ میلیون نفر در جهان گرفتار بیماری انسدادی مزمن ریه (COPD) هستند و شیوع این عارضه در سطح جهانی ۱۱/۷٪ می‌باشد. بیش از ۱۰۰ میلیون نفر در سال بر اثر COPD در جهان فوت می‌شوند که معادل ۶٪ کل موارد مرگ در دنیا می‌باشد و پیش‌بینی می‌شود سال ۲۰۳۰ این عدد به ۴/۵ میلیون نفر برسد. بیش از ۹۰٪ مرگ‌های ناشی از آسم و COPD در کشورهای با درآمد متوسط و کم اتفاق می‌افتد. مهمترین عوامل ایجاد کننده بیماری‌های مزمن تنفسی؛ شامل: استعمال دخانیات، آلودگی هوا، عوامل محیطی، شغلی، تغذیه ای و پیش زمینه ژنتیکی می‌باشد.

بر اساس مطالعات متعدد انجام شده در ایران شیوع آسم براساس علائم در گروه‌های سنی مختلف شامل کودکان و بالغین حداقل ۱۰٪ می‌باشد. این رقم برای شیوع COPD در کل جامعه در افراد بالای ۴۰ سال ۹٪ برآورد شده است.

جمهوری اسلامی ایران بعنوان کشور پیشگام در زمینه پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیر واگیر، کمیته ملی پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیر واگیر و عوامل خطر مرتبط را به ریاست جناب آقای دکتر قاضی زاده هاشمی وزیر محترم بهداشت و با عضویت معاونین محترم ایشان و جمعی از صاحب نظران تشکیل داد و "سند پیشگیری

و کنترل بیماری‌های غیر واگیر و عوامل خطر مرتبط» را تدوین نمود.

این سند توسط جناب آقای دکتر روحانی رئیس جمهور محترم و اعضا محترم هیئت دولت به تصویب رسید و همچنین خانم مارگارت چان رئیس وقت سازمان جهانی بهداشت آن را تایید نمود. به منظور دستیابی به اهداف ذکر شده در سند و عملیاتی نمودن برنامه‌های آن، کارگروه‌های مرتبط در حوزه‌های اصلی بیماری‌های غیر واگیر تشکیل گردید. یکی از این کارگروه‌ها، کارگروه بیماری‌های مزمن تنفسی بود که در اولین گام اقدام به تهیه چارچوب ملی ارائه خدمات بیماری‌های مزمن تنفسی نمود. این چارچوب براساس سند پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیر واگیر و عوامل خطر مرتبط در برنامه‌ای با افق ۱۰-۱۵ ساله به منظور پیشگیری، درمان، کنترل و حمایت بیماران مزمن تنفسی تهیه شده است و شامل برنامه‌های آموزشی، پژوهشی و دیگر زمینه‌های مرتبط با این منشور راهبردی می‌باشد. این سند حاصل تلاش مستمر گروهی از پزشکان و صاحب نظران حوزه بیماری‌های مزمن تنفسی و واکه‌ای تخصصی مدیریتی و اجرایی مربوطه و بیش از ۷۰ جلسه و ۴۰۰۰ نفر/ساعت کار کارشناسی می‌باشد که در تهیه آن همه ذینفعان اعم از درون سازمانی معاونین بهداشت، درمان، آموزشی، تحقیقات فناوری و اجتماعی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت مبارزه با استعمال دخانیات ایران و نمایندگان وزارت نیرو، وزارت صنعت معدن و تجارت، وزارت آموزش و پرورش، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ورزش و تفریح کشور و جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران مشارکت فعال داشته‌اند و تلاش گردید تا نیازها و خواسته‌های همه ذینفعان و برنامه‌های متنوع عملیاتی و مداخلاتی مربوطه در آن لحاظ گردد.

امید است با همکاری و حمایت واحدهای مرتبط در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دیگر ذینفعان در سازمان‌ها و موسسات دیگر، گام‌های در نظر گرفته شده براساس سند شکل واقعی و عملیاتی بخود گیرد و مردم عزیز کشور ما از نتایج سلامت‌بخش آن بهره‌مند گردند.

دکتر مصطفی قانعی

همه‌هنگ کننده کارگروه بیماری‌های مزمن تنفسی

دکتر محمد رضا مسجدی

عضو کارگروه و همه‌هنگ کننده گروه تدوین